

Ja fa setmanes que la basílica de la Sagrada Família de Barcelona va tornar a obrir les portes per oferir de nou la possibilitat d'admirar la seva peculiar arquitectura, sobre la qual s'ha escrit molt. El que no sap gaire gent és la història i l'origen dels mosaics de vidre acolorit que adornen i embelleixen algunes de les seves parts més emblemàtiques

TEXT I FOTOS **Jordi Ferrando i Arrufat**

El Luca em dona un tornavís i em porta fins a una petita vitrina baixa: “Has de treure el caragol, obrir la porteta i agafar les peces. Només una cosa, vigila que no et caiguin a terra i es trenquin, sisplau”. Les “peces” en qüestió són les proves originals (i les corresponents matrius) dels mosaics blancs que se suposa que formen les lletres de la façana del Naixement a la catedral de Gaudí. Tenen quasi cent anys i es conserven a la seu de l'empresa Orsoni, que, des del 1926, serveix les comandes de l'inacabat monument. Actualment, aquesta és la fàbrica de mosaic vitrificat més antiga del món encara en actiu; el seu creador, Angelo Orsoni, la va fundar l'any 1882 a Venècia. ¿On, si no, tractant-se d'aquest dúctil material? La foneria és també l'última que en aquest moment encara utilitza foc viu dins la ciutat de la llacuna, un fet extraordinari si es té en compte la fragilitat dels edificis que l'envolten, tots plens de bigues i sostres de fusta molt vulnerables a l'atac de les flames, si és que algun dia el foc s'escapés del seu contenidor.

“La temperatura dels forns arriba a mil tres-cents cinquanta graus centígrads; es necessita una setmana per engegar-ne un i tarda dos dies a refredar-se”, explica el Daniel, un dels artesans. “Les calderes per fondre el vidre es canvien cada sis setmanes perquè a partir d'aquesta data es deterioren, i deixarien residus al producte final si es continués utilitzant-les. Algunes provenen de l'Índia, però les millors arriben d'aquí a la vora, de l'illa de Murano. Quan hem de fer un mosaic excepcional fem servir aquestes”.

La recerca de la qualitat va ser una de les obsessions d'Orsoni, nascut precisament a Murano a mitjans del segle XVIII i treballador, ja des de la seva joventut, en un dels molts forns de vidre de la petita i famosa illa, on es va especialitzar en la fabricació de mosaics. Un dels millors artistes de l'època, Giandomenico Facchina, es fixà en ell i, quan va obrir un forn a Venècia, el nomenà encarregat dels esmalts. Era l'any 1888 quan el mestre es traslladà a França, però el jove

ORSONI, EL PARADÍS DEL COLOR DE GAUDÍ

Orsoni no volgué abandonar la seva ciutat i Facchina li cedí el laboratori.

L'any següent Angelo Orsoni marxà a l'Exposició Universal de París amb un quadre que representava tota la seva recerca, més de tres mil cinc-cents tonalitats diferents de color que la fàbrica podia produir i que va deixar bocabats als assistents. Els encàrrecs no van tardar a arribar i els mosaics de vidre d'Orsoni van decorar edificis tan emblemàtics com l'Escola de Belles Arts, el Trocadéro, l'Hôtel de Ville, el Teatre de l'Òpera o la basílica del Sagrat Cor, tots a París, i a Londres el santuari de Lourdes i la catedral de Sant Pau. Amb aquestes credencials de qualitat, no és estrany que aquesta petita fàbrica cridés l'atenció de Gaudí.

El Luca és molt generós i aporta tota la informació al seu abast: "La basílica [de la Sagrada Família] és el nostre client *viu* més antic. Òbviament no és l'únic ni tampoc el que més volum de material ens encarrega, però surt sempre a la nostra publicitat. El que no sabem és on es van col·locar les primeres peces que vam fer. No tenim constància d'on van anar a parar; això s'hauria d'investigar directament a Barcelona..."

És la fàbrica de mosaic vitrificat més antiga del món encara en actiu

El despatx de Fernando Villa, el director d'edificació i tecnologies de la Sagrada Família, és en una de les agulles del temple expiatori. Ell comença a tancar el trencaclosques: "Dos col·laboradors del genial creador van marxar cap a l'Exposició del 1889 per fer una recerca de materials per decorar el pinacle de Sant Bernabé, a la façana del Naixement –explica–. En aquella època la qualitat de la ceràmica no era la d'ara, i per garantir la durabilitat en el temps es van escollir els mosaics venecians. Malauradament no queda informació d'aquelles comandes perquè molts dels documents i arxius originals es van destruir durant la Guerra Civil Espanyola, però ja mirarem d'esbrinar on es van col·locar aquelles primeres unitats, per completar una altra part de la història".

Actualment l'ús del mosaic venecià ha quedat restringit a unes parts molt concretes. "Fem servir aquest material en les seves variants d'or, coure i argent perquè tenen una brillantor i una tonalitat que la ceràmica no pot igualar. Se'n pot trobar a la terminal de la Mare de Déu i a l'interior de dos hiperboloides de la nau central. I encara es posen de forma manual, això sí, amb tècniques modernes que estalvien temps i milloren el resultat final –continua Villa–. Cada any fem una revisió sistemàtica de totes les peces, i les d'Orsoni han aguantat prou bé".

A la fàbrica veneciana esperen la propera comanda des de Barcelona, però mentrestant no estan inactius, ni de bon tros. El client que els ocupa ara és la catedral ortodoxa de Bucarest, i treballen precisament amb el daurat metall. Aquesta variant de mosaic consisteix a posar un full de pa d'or entre dos vidres, un amb el color de base i l'altre transparent, que així protegeix el preuat element i l'ajuda a conservar la seva brillantor al llarg dels anys.

"Tota la feina es fa manualment, des de la creació del vidre fins a l'encolat i posterior tall en quadrats, cada vegada més petits, fins a obte-

nir la mida i qualitat necessàries –explica una de les dones encarregades del procés–. Per a algunes obres només podem enviar les peces de primera qualitat, i la resta es queda per a la venda al detall. Així i tot sempre hi ha un rastre d'imperfecció, que és el valor afegit d'aquesta forma artesanal de treballar".

"A la foneria d'Orsoni tothom està orgullós d'aquesta tradició –comenta el Michele, el cap dels fonadors, amb vint-i-cinc anys d'experiència a la feina–. Comencem d'aprenents, i anem perfeccionant les tècniques a poc a poc en cada nou encàrrec, que també és un nou repte. Però també hi ha hagut canvis, sobretot en el tema de seguretat. Ara bufem el vidre amb aire comprimit perquè quan es feia a pulmó els gasos provocaven malalties respiratòries. La resta segueix més o menys igual, i per obtenir els colors exactes que tenim al catàleg, tot i partir d'una base de proporcions calculades, encara utilitzem el mètode de provar i rectificar fins a obtenir el resultat que volem".

Es podria pensar que el famós "catàleg" és un manual imprès sobre paper que es pot consultar còmodament, però res més lluny de la realitat. Orsoni no és una fàbrica qualsevol, com tampoc ho és el seu patrimoni cromàtic: la *biblioteca del color*, una sala plena de lleixes plenes de mostres de vidres amb totes les tonalitats que són capaçes de produir, s'ha convertit en un dels signes d'identitat de l'empresa, un referent per a molts professionals del sector i un exemple de com un espai industrial pot despertar emocions només d'entrar-hi.

Dues estudiantis estrangeres de la Universitat de Milà, una finlandesa i l'altra xinesa, de visita per fer un treball, obviament sobre el color, estan astorades davant d'aquesta meravella, que no deixa indiferent ningú. El regal que suposa poder tocar físicament totes les varietats cromàtiques imaginables lliga i anima la conversa, que també s'enriqueix quan la persona responsable d'acollir els visitants desvela algunes de les curiositats de l'espai: "Amb l'última restauració els arquitectes van fer també un projecte especial d'il·luminació, amb bombetes de tons més càlids o més freds,

Es tracta de l'única foneria que utilitza foc viu a la ciutat de Venècia

seleccionables a voluntat, per ressaltar totes les varietats del material". Aquesta modernitat tecnològica contrasta amb algunes de les prestatgeries, rigorosament de fusta, que han mig cedit sota el pes de les plaques acolorides. "Els enginyers ens han garantit l'estabilitat de l'estructura i ens han assegurat que és millor no canviar res, encara que sembli a punt de caure", comenta divertida l'encarregada de la *biblioteca*.

I aquesta imatge és el viu reflex del que suposa Orsoni: un univers extraordinari amagat en un racó de Venècia, la ciutat sobre l'aigua que es mou i s'aguanta sempre en equilibri inestable, però que encara conserva tresors vius del passat. Lluny dels processos mecanitzats o la difusió mundial d'internet, aquesta petita fàbrica és encara un elogi a la tradició, on les persones que hi treballen expliquen i comparteixen la seva saviesa i els seus coneixements amb tots els privilegiats que, des de fa quasi un segle i mig, tenen la sort d'arribar-hi. Gaudí no va poder escollir millor company de viatge. ●

UNIVERS EXTRAORDINARI A les pàgines anteriors, una imatge de la *biblioteca del color*. A sobre d'aquestes línies, a dalt de tot, les restes de vidres que no s'utilitzen en la primera fase d'elaboració i el sostre de la Sagrada Família amb els mosaics daurats d'Orsoni. A l'esquerra, el Michele, cap dels fonadors, buida de material un dels forns abans d'iniciar una nova feina i els mosaics en fulla d'or, una de les especialitats de la fàbrica veneciana. L'últim tall i posterior selecció de les millors peces necessita molta precisió.